

Aan de gemeenteraad

Behandeld door	C.J. Cock & A. de Jong	Datum	16 november 2023
Doorkiesnummer	14030	Kenmerk	11765197
E-mail	Carlijn.cock@utrecht.nl	Onderwerp	Segregatiemonitor basisonderwijs
Bijlage(n)	1	Beleidsveld	Onderwijs

Geachte leden van de raad,

Voor u ligt de Utrechtse segregatiemonitor basisonderwijs 2020/2021. De monitor is ontwikkeld naar aanleiding van de motie [‘Maak werk van een segregatiemonitor primair onderwijs’](#) van 18 februari 2021. In de raadsbrief [sociaaleconomische segregatie in het onderwijs](#) van 30 september 2021 beschrijven wij de huidige stappen die wij ondernemen om de tweedeling in Utrecht tegen te gaan. In deze brief lichten wij de belangrijkste resultaten van de Utrechtse segregatiemonitor en de vervolgstappen toe.

Utrecht is een diverse stad waar mensen met verschillende achtergronden samenleven. Voor een diverse stad is het belangrijk dat mensen - ondanks verschillende opvattingen – elkaar respecteren. We willen een Utrecht creëren waar iedereen ongeacht afkomst, religie, seksuele oriëntatie of genderidentiteit zich welkom en veilig voelt. Daarom willen wij stimuleren dat volwassenen, jongeren en kinderen elkaar op een waardevolle manier ontmoeten. Het onderwijs is bij uitstek een ontmoetingsplek voor kinderen en jongeren met verschillende achtergrondkenmerken. Wij zien echter in de praktijk dat deze ontmoeting niet altijd plaatsvindt binnen de school. Enerzijds wordt dit veroorzaakt doordat mensen met verschillende kenmerken in verschillende wijken wonen en daardoor naar andere scholen gaan. Dit noemen we woonsegregatie. Anderzijds zien wij scholen met een homogene samenstelling in gemengde buurten. In dit geval zijn de scholen geen afspiegeling van de wijk en praten we over schoolkeuzesegregatie. Onderwijssegregatie bestaat dus deels uit woonsegregatie en deels uit schoolkeuze segregatie.

Segregatiemonitor basisonderwijs 2020-2021

In de segregatiemonitor basisonderwijs is de onderwijssegregatie onderzocht in Utrecht. Er is gekeken naar segregatie op basis van inkomen, opleiding en herkomst. Deze kenmerken omvatten niet alle sociale en culturele diversiteit die in de stad zichtbaar is. Onderwijssegregatie kan zich op allerlei groepskenmerken manifesteren. Onderwijssegregatie naar opleiding, inkomen en herkomst zijn met name relevant vanwege effecten op sociale cohesie in de samenleving. Daarnaast is er, voor zover mogelijk, onderscheid gemaakt tussen onderwijs- en woonsegregatie.

Een maatstaf voor onderwijssegregatie wordt uitgedrukt in het percentage leerlingen dat van school zou moeten wisselen om te komen tot een volledig gelijke verdeling.

Belangrijkste resultaten

Uit de resultaten van de monitor blijkt dat 63 procent van de leerlingen van school zou moeten wisselen om tot een gelijke verdeling te komen op basis van het inkomen van de ouders. De onderwijssegregatie op basis van inkomen is groter dan op basis van opleiding en herkomst.

Verskil woon- en schoolkeuze segregatie

Uit de monitor blijkt dat het verschil in leerlingenpopulatie tussen wijken tussen de 50 en 62 procent te verklaren is door woonsegregatie. Dat is een groot deel, maar lang niet alle onderwijssegregatie in Utrecht kunnen we toeschrijven aan woonsegregatie tussen wijken. Bijna de helft (38 tot 50 procent) van de onderwijssegregatie kan worden toegeschreven aan verschillen in schoolkeuze binnen wijken. Als we onderscheid maken tussen de verschillende achtergrondkenmerken zien we dat bij inkomen 38 procent bestaat uit schoolkeuzesegregatie, voor opleiding is dit 40 procent en voor afkomst 50 procent. Verschillen in inkomen zorgen dus vaker voor segregatie op basis van waar mensen wonen, verschillen in afkomst liggen vaker aan de basis van segregatie door schoolkeuze. Hoewel de totale onderwijssegregatie naar herkomst het kleinst is, is het aandeel schoolkeuzesegregatie hierin het grootst. Bij onderwijssegregatie naar inkomen en opleiding speelt woonsegregatie een grotere rol dan schoolkeuzesegregatie.

Wijken

Onderwijssegregatie naar opleiding is het grootst in de binnenstad. In de binnenstad gaan geen leerlingen naar school uit gezinnen waarvan de ouders geen startkwalificatie hebben en 94 procent beschikt over een hbo of wo diploma. 75 Procent van de leerlingen in de binnenstad woont niet in de binnenstad. Dit komt vooral omdat er in de binnenstad veel minder kinderen wonen dan dat er onderwijsplaatsen beschikbaar zijn. Scholen in de binnenstad zijn veelal van een specifieke pedagogische richting waardoor ouders er bewust voor kiezen en ervoor willen reizen. De onderwijssegregatie naar inkomen is veruit het grootst in Zuidwest. Ook de onderwijssegregatie naar herkomst is het grootst in Zuidwest, gevolgd door Oost (figuur 8 in de rapportage). Zuidwest is een wijk met buurten die onderling sterk verschillen op basis van achtergrondkenmerken. Hierdoor zien we dat de kans op woonsegregatie binnen de wijk hier groter is (de populatie van Dichterswijk heeft heel andere kenmerken dan van Transwijk, en beide zijn Zuidwest). In de rapportage kijken we hoeveel iedere wijk bijdraagt aan de schoolkeuzesegregatie in de gehele stad. Door de hoge mate van onderwijssegregatie in Zuidwest zien we een grote bijdrage van deze wijk aan de verschillen in de totale stad Utrecht (figuur 9 in de rapportage).

Vergelijking met andere steden en gebieden

Onderwijssegregatie naar opleiding van ouders is in Utrecht vergelijkbaar met Amsterdam. In vergelijking met Rotterdam is de onderwijssegregatie iets hoger in Utrecht en in vergelijking met Den Haag juist lager. Deze steden hebben in de afgelopen tijd ook onderzoek gedaan naar onderwijssegregatie binnen het basisonderwijs. Op dit moment wordt onderzoek gedaan naar onderwijssegregatie in heel Nederland, in opdracht van het ministerie van OCW. In stedelijke gebieden is de onderwijssegregatie voor alle kenmerken groter dan in minder verstedelijkte gebieden. Dat geldt ook voor Utrecht, ten opzichte van de rest van Nederland. Utrecht heeft een meer diverse populatie (naar opleiding, inkomen en herkomst) dan veel minder verstedelijkte gebieden. In steden zijn er binnen een beperkte reisafstand om het woonadres meer scholen om uit te kiezen. Hierdoor zijn de mogelijkheden voor het ontstaan van zowel woonsegregatie als schoolkeuze segregatie binnen steden groter dan in minder verstedelijkte gebieden.

Vrijheid van schoolkeuze

Wij vinden het belangrijk dat leerlingen met verschillende achtergrondkenmerken elkaar ontmoeten op school. Echter, het tegengaan van onderwijssegregatie is een complex vraagstuk dat op gespannen voet staat met de vrijheid van schoolkeuze en sterk ook wordt beïnvloed door woonsegregatie. Inkomen bepaalt voor een groot deel waar je kunt wonen in de stad. Als iedereen in zijn of haar eigen buurt naar school gaat, kan die school een perfecte afspiegeling van de buurt zijn, maar kan het nog steeds zo zijn dat kinderen niet in contact komen met kinderen uit andere groepen. Daarnaast is het Nederlandse onderwijssysteem ingericht naar denominaties en pedagogische onderwijsconcepten. Er bestaat een vrije keuze voor ouders om die school te kiezen die het best past bij de eigen identiteit en ideeën over opvoeding. Er kan dus een beleidsmatige/politieke wens bestaan om scholen zo gemengd mogelijk te laten zijn, deze wens staat op gespannen voet staan met de uitgangspunten van onderwijs in je eigen woonomgeving en het uitgangspunt van vrije schoolkeuze.

Aanpak

Het aanpakken van de segregatie binnen het onderwijs vraagt allereerst om het tegengaan van woonsegregatie. Als wijken gemengder zijn, hebben kinderen een grotere kans om gemengder naar school te gaan. Daarnaast vraagt het tegelijkertijd om een aanpak op schoolkeuzesegregatie. Binnen alle wijken is er sprake van schoolkeuzesegregatie. Wij gaan verkennen of we een concrete casus kunnen gebruiken als pilot waarbij we binnen één buurt scholen zien met homogene en heterogene populaties. Op die manier kunnen wij analyseren hoe schoolkeuzesegregatie binnen één buurt tot stand komt, hoe de schoolkeuze wordt gemaakt en op welke wijze deze schoolkeuze is te beïnvloeden.

Omdat het aanpakken van het tegengaan van segregatie in het onderwijs geen snelle oplossingen kent, kijken we ook naar andere interventies in de stad waarbij we ontmoeting tussen scholen en hun leerlingen stimuleren. In de [raadsbrief](#) sociaaleconomische segregatie in het onderwijs van 30 september 2021 hebben wij aantal van deze interventies toegelicht. Dit is een aanpak die we verder kunnen onderzoeken en waar mogelijk versterken.

Vervolg

Voor de aanpak van het tegengaan van segregatie is er draagvlak nodig vanuit de schoolbesturen. Wij gaan daarom met de schoolbesturen primair onderwijs op 14 december a.s. in gesprek over hoe wij gezamenlijk een vervolg aan de segregatiemonitor geven. Naar aanleiding van het commissiedebat op 5 oktober jl. zien wij een kans om uw raad binnenkort te betrekken op het te ontwikkelen beleid op de aanpak segregatie en wat wij daarbij voor ogen hebben om samen met UOA partners op te pakken. Deze monitor zien we als een nulmeting en we herhalen de monitor iedere twee jaar.

Hoogachtend,

Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris,

de burgemeester,